

Stakkarslige samer, anti-samer og eks-samer

Nylig kom Statistisk sentralbyrå med en undersøkelse av utdanningsnivået i Norge blant forskjellige grupper. Blant annet hadde de sammenligna de som er innmeldt i Sametingets valgmanntall med befolkningen som helhet, og funnet at andelen med høyere utdanning var større blant dem som er i valgmanntallet. Da jeg leste oppslaget om dette, var min første tanke: Nå kommer det et innlegg fra EDL som vil bruke dette til å si at samene er privilegerte. Jeg hadde knapt nådd å tenke tanken før nettopp dette kom. Og selvfølgelig fra tidligere EDL-leder som har produsert flere innlegg enn noen annen med alt som kan sies negativt om det samiske.

Jarl Hellesvik skriver: *"I denne undersøkelsen undersøkte SSB også utdanningsnivået til de innmeldte i Sametingets valgmanntall. Denne undersøkelsen avdekket at samene har en høyere utdanning enn den øvrige befolkningen i Norge."*

Nei, det gjør den ikke. Den sier at utdanningsnivået er høyere blant de innmeldte enn blant de som kan stemme til Stortinget. Det er noe helt annet. Alle over 18 år kan stemme til Stortinget. Til Sametinget kan de stemme som fyller krava **og som aktivt melder seg inn**. Det vil si at de har en interesse av å påvirke dette politiske organet. Det krever egen aktiv innmelding. Det er ingen overraskelse om det er relativt flere med høyere utdanning som engasjerer seg politisk, det er en allmenn tendens i samfunnet. Tallet på innmeldte i valgmanntallet har økt fra vel 5000 til rundt 25000. Det betyr ikke at tallet på samer i Norge har 5-dobla seg i den tida. Det er fortsatt titusener av folk som oppfyller krava, men som ikke har meldt seg inn. Og det er også fullt mulig at det blant disse er særlig mye folk med lav utdanning.

Sin vane tro gjentar Hellesvik: *"Dette er en temmelig annerledes virkelighet som dokumenteres, enn den «virkeligheten» som NRS og co har manet fram i minst 50 år om at det står så dårlig til med samene i Norge at de har behov for en rekke særrettigheter og politiske privilegier, samt selvsagt, en masse ekstrabevilgninger, for å kunne klare seg på lik linje med den øvrige befolkningen i Norge."*

Denne skammelige stakkarsliggjøringen av samene i Norge, har vært så langvarig, så velorganisert og så omfattende at en mengde sentrale politikere og store deler av befolkningen har kjøpt denne fortellingen med hud og hår."

Dette er hans vanlige taktikk med å forvrengte sine meningsmotstanderes synspunkter for så å angripe dem for noe de aldri har sagt eller ment. Det er INGEN som har hevdet at samene i dag må ha særretter og privilegier for å "klare seg på lik linje med den øvrige befolkningen" eller at samene er stakkarslige. Samer kan klare seg i det norske storsamfunnet, særlig om de skjuler seg og gir avkall på å markere det samiske. De kan få en norsk utdanning, ta norske jobber og engasjere seg i norske parti og bli representanter i kommunestyrer og fylkesting. Om de gir avkall på (eller blir tvunget ut av) de samiske næringene kan de omskolere seg til alt fra vegarbeidere til sykepleiere og dataingeniører. Og få samme lønn som sine norske, kvenske og innvandra kolleger. Dette har ingen nekta for, men det er ikke det som er saka. Dagens samepolitikk er i første rekke et spørsmål om overlevelse, ikke for samiske enkeltpersoner, men for samisk språk, samisk kultur og samiske næringer. Det er ikke samiske enkeltpersoner som skal ha "særretter", det er språket, kulturen og næringene som skal ha vern og tiltak for gjenreising etter at fornorskingspolitikken har forsøkt å utsette dem. Dette forsto sannhets- og forsoningskommisjonen, men Hellesvik & Co nekter hardnakka å forstå det og hamrer videre på sin egen vrangforestilling.

Sjøl om tallet er usikre i forhold til samene som helhet, sier statistikken likevel noe svært viktig. Den viser at utdanningsnivået for samer i Norge nå i 2025 trolig ikke lenger ligger under landsgjennomsnittet. Det vil også si at Nord-Norge og særlig Finnmark har tatt igjen et etterslep fra tidligere. På 1960-tallet blei det gjort ei undersøkning av hvor stor del av ungdommen som fikk studiekompetanse. Dette var da omlag 3-4% i Guovdageaidnu, mens det var rundt 50% i Oslo. Det har altså vært et skrikende misforhold tidligere. Dette hang både sammen med at det tidligere var dårlig utbygging av skoler i nord, dårlig med studiefinansiering for barn fra fattigere familier og med at fornorskingspolitikken produserte skoletapere blant dem som ikke fikk undervisning på eget morsmål. Det var også lettere for noen tiår siden å få relativt godt betalte jobber uten å ta verken

høyere eller videregående utdanning.

I dag får samisktalende elever i stor grad en utdanning som er likeverdig med den som norsktalende elever får. Fra samisk begynneropplæring starta i 1967 har det gradvis blitt bygd ut (mer eller mindre) samiskspråklig undervisning i grunnskole, videregående og høyskole. Styrkinga av statusen til samisk språk og kultur i samfunnet har også gitt en etterspørsel eller folk med høyere utdanning i/på samisk. Dette har bidratt sterkt til å øke utdanningsnivået blant samisktalende. Dette har ikke kommet gratis. Mange samer og noen nordmenn har i over 300 år kjempa for at samisk språk og kultur skal ha en plass i skole og offentlig forvaltning. De har gjort en kjempejobb, ofte i sterk motvind, for å utvikle samisk litteratur, media og kulturinstitusjoner. Det er dem Jarl Hellesvik trækker på og snakker foraktelig om. Hele dette samiske kulturstrevet har skjedd i kamp mot EDL og deres likesinna, som har ønska å utrydde alt samisk.

Hellesvik sine løgner er tilbakevist gang på gang, men likevel fortsetter han å gjenta dem: *"For tiden kjører NSR og co på med sin propaganda med krav om «reparasjonstiltak» inn i det uendelige. Dvs. krav om stadig nye særrettigheter og politiske privilegier, samt ikke å forglemme, enda mer penger til samiske formål."*

Hva er reparasjonstiltak? Det er bl.a. at de som av fornorskinga blei fratatt retten til å lære samisk språk får en sjanse til det, uten å måtte betale av egen lomme. Det er at det også blir plass til samiske museer, samiske kultursenter og samiske natursenter, på linje med det som er for norsk historie, kultur og naturformidling. Det er at reindrift og fjordfiske får en sjanse til å overleve, i kampen mot vindkraft, gruver og oppdrett. Det er den reparasjonen som trengs. Det er ingen særrettigheter, det er ingen privilegier.

Er det noe som er stakkarslig i dette, er det den råtne hatkampanjen som blir drevet av eks-samer som forakter sitt eget opphav.

Svein Lund
redaktør Samisk skolehistorie